

Génius Západu dostává zabrat: už zase?

Zažíváme konec Západu? A pokud ano, co by si měla Evropa, resp. Česko uchovat a dál rozvíjet?

Alexandra Alvarová

spisovatelka, odbornice na dezinformace

I mne se bolestně dotýká poznání, že se cosi nevratně zlomilo. Dlouho jsem přemýšlela, co to je. Oč přesně se jedná, mi došlo,

až když jsem v únoru poslouchala podcast Gideona Rachmana z Financial Times. Jako hosta měl profesora mezinárodních vztahů na Tufts University, Dana Dreznera. Ten v jednu chvíli řekl něco, co mne hluboce ranilo: Lídr západního světa ztratil druhým zvolením Trumpa důvěru těch, které vedl. Navždy. To, co americký prezident udělal a dělá, ať už z důvodů kognitivní regrese nebo něčeho horšího, způsobilo trvalý otřes důvěry v lídra s trvalými ekonomicko-politickými následky. Když to udělali Američané poprvé, když poprvé předvedli svobodnému světu, jak byli dobytí zevnitř prostředky kognitivní a technologické války, ostatní spojenci zadoufali, že to byla jen vysoce nebezpečná epizoda a že s Bidenem se do budoucna vrátí zpět i slovo lídra. Jenže se tak nestalo. I kdyby nyní Amerika revidovala kurz, nikdo už neuvěří, že v roce 2028 nezvolí třeba Tulsi Gabbardovou nebo Ivanku Trumpovou. Když lídr ztratí důvěru, celé společenství a všechny dohody se hroutí, a to i když je nikdo formálně nevypoví.

Srdcem svobodného světa je nyní EU, která nabízí nová spojení a svazky těm, kteří nejsou uvnitř. Ukrajině. Kanadě, Spojenému království, atd. Rodí se nový mezinárodní pořádek. Nemá smysl

se nostalgicky otáčet, je potřeba ochránit to, co ze Západu zbylo, a dát tomu novou tvář a budoucnost. Uchovat si musíme kulturu respektu a spolupráce, úctu ke vzdělání a k odlišnosti, rozvíjet musíme společnou obranu, technologické kompetence a technologické investice. Evropa potřebuje začít budovat svou suverenitu, primárně v oblasti fungující, autentické distribuce informací. To je skoro důležitější než budování vojenské hard power. Pravdivá a autentická distribuce informací a významů je to první, co si musíme zajistit.

Václav Němec

filosof

Odpověď závisí především na tom, co rozumíme „Západem“. Máme-li na mysli transatlantické spojení, které

bylo v minulých 75 letech základem bezpečnostní architektury demokratického světa, tak to se nyní skutečně otřásá ve svých základech. K jeho erozi navíc dochází v době, kdy Evropa čelí největší bezpečnostní hrozbě od konce druhé světové války v důsledku ruské agrese vůči Ukrajině. Důvodem této eroze je přitom vnitřní krize, v níž se ocitla největší západní demokratická velmoc, která dosud platila za hlavního lídra a garanta demokracie a bezpečnosti svobodného světa. Tato překerní situace západní demokratický svět povážlivě oslabuje a zvyšuje hrozbu světového konfliktu. Zda jde o konec

„Západu“ či o dočasnou krizi, která povede k jeho znovuzrození, závisí na tom, do jaké míry země EU spolu s dalšími západními spojenci dokážou mobilizovat svůj morální, politický i vojenský potenciál, do jaké míry budou změny ve vnitřní i zahraniční politice Spojených států nezvratné a jak dalece této situace využijí Rusko a Čína.

Otázka je složitější, pokud se týká Západu v širším smyslu euroamerické civilizace. Nejpozději od konce druhé světové války je zřejmé, že panování Západu nad ostatními částmi světa bohudík skončilo. Rozpad evropských impérií byl provázen vnitřní demokraticí a integrací evropských zemí i jejich užší spoluprací se Spojenými státy. Zároveň s tím začal stoupat význam dosud opomíjených či Západem ovládaných oblastí světa, v nichž přežíval a nadále přežívá resentment a obranný postoj proti západnímu dědictví. Po konci studené války svítla naděje, že namísto panství Západu se globálně uplatní lidsky přesvědčivé západní hodnoty svobody, demokracie a lidských práv. Tato naděje se bohužel nenaplnila. To, co se naopak globálně rozšířilo, jsou západní kapitalismus a vědotechnika, které v minulosti Západu poskytovaly převahu nad ostatními oblastmi světa.

Nejpozději od počátku milénia pak můžeme pozorovat růst imperiálních ambicí zejména ze strany dvou staronových despotických říší, Ruska a Číny. Západní demokratické země se tak ocitly uprostřed mocenského zápasu o nové geopolitické uspořádání

a o dominanci na herním poli globální politiky, v němž čelí vnitřně nesourodé, avšak relativně konsolidované „neformální internacionále“ protizápadně orientovaných nedemokratických režimů v čele s Ruskem a Čínou. Tyto země dnes nepokrytě usilují o prosazení „nového světového řádu“, jenž má být alternativou vůči řádu založenému na západních idejích svobody, demokracie a lidských práv. K upevnění své moci a vlivu přitom využívají všech dostupných prostředků západní vědotechniky a racionální kapitalistické organizace hospodářství, jejichž osvojení právě umožnilo jejich vzestup a schopnost dalekosáhle konkurovat demokratickým zemím Západu. Snad to ještě neznamená konec Západu, ale jde o vysoce rizikovou konstelaci, která občany a politiky západních zemí staví před zkoušku, do jaké míry jsou ochotni a schopni se zasazovat a v případě potřeby i obětovat za hodnoty a principy, na nichž spočívá západní civilizace.

Tomáš Petráček

katolický kněz a historik

O jakém Západu mluvíme? O Západu trumpovsko-dreherovském, nebo bidenovsko-františkovském? Určitě končí, přinejmenším na nějaký čas, stávající podoba Západu, kde se doplňovaly, posilovaly a korigovaly USA, evropské země a další oblasti jako Kanada či Austrálie, protože škody, které napáchala Trumpova administrativa, budou dlouhodobé a ztracená důvěra se bude obnovovat jen s těžkou. A to vše za optimistického předpokladu, že americké obyvatelstvo se postaví destrukci svého demokratického a právního řádu. Nekončí Západ jako idea, přitažlivý vzor a prostor, který nabízí největší míru svobody a autonomie a který motivuje lidi z celého světa, aby se tam stěhovali

a hledali tam budoucnost pro sebe a své děti. Od Hongkongu přes Írán po Rusko bojují lidé za stejné hodnoty rovnosti a lidské důstojnosti, které jsou na Západě žitou realitou. Co se nabízí jako alternativa? Iluze imperiální velikosti, možnost bohatnout a dominovat na úkor druhých, kolektivistické ideologie nacionalistických velmocí, nábožensky fanatické režimy prosazující své principy násilím a donucováním?

Jako křesťan věřím, že současná bezprecedentní míra svobody a autonomie, které se v západním světě podařilo dosáhnout, představuje naplňování základního evangelijního směřování, prolamování Božího království pokoje, spravedlnosti a radosti v duchu do našeho světa. Možná to mnozí nedoceňují, možná se toho mnozí děsí, možná se s tím klopotně učíme zacházet. Génus Západu dostává zabrat. Do značné míry si za to může sám svou nedůsledností, v níž přenechal politiku manipulujícím oligarchům, neochotou vypořádat se s hrozbami nových technologií, svou leností podívat se pravdě do tváře, že jsou tu mocnosti, které pro udržení svých režimů musí zničit Západ jako nebezpečně přitažlivý model i pro jejich obyvatelstvo. Ale je to pozitivní vize pro každého člověka, jediná skutečně ježíšovská vize skutečně pro každého.

Jiří Příbán

právník a sociolog

Když těsně před koncem světové války v září 1918 vyšla první část jeho idiosynkratického spisu *Zánik Západu*, Oswald Spengler nemohl tušit, že se z tohoto intelektuálního nářku nad duchem moderní doby stane nejprve kulturní podloží ospravedlňující budování „třetí říše“ Němci, kteří se Západem cítili v té době zrazeni, a po více než sto letech se z názvu knihy stane jeden

z mnoha *clickbaitů* naší politicky nervózní a nejisté doby. Ani Spenglerovo přeceňované dílo, ani dnešní politická krize demokratických společností a mezinárodní situace si však nezaslouží takový popis a zacházení.

V této souvislosti se mi mnohem víc připomíná Spenglerův výrok, že optimismus je zbabělost. Ukazuje přesně, co stojí v pozadí všech moderních i módních přemítání o zániku kultury nebo civilizace tzv. Západu, tedy civilizace zrozené v moderní Evropě a založené mimo jiné politicky na demokratických a liberálních hodnotách. Myslím, že v pozadí většiny úvah o zániku Západu, které se paradoxně objevují již s jeho zrodem, stojí právě tento bytostný kulturní pesimismus. Ten je živnou půdou pro falešné hrdinství vedoucí buď k pasivnímu podřízení se vnějším silám, nebo k aktivní destrukci kultury a civilizace, ze které se zrodil. Myslím proto, že dnes nejsme v situaci, kdy by Západ „zanikal“, ale určitě jsme na konci jedné éry, ve které končí jistoty mezinárodních spojení, ekonomického blahobytu a prosperity nebo politické stability, na jakou jsme byli zvyklí dlouhá desetiletí. Jinými slovy, dějiny neskončily, naopak se rozběhly jiným a nečekaným směrem i rychlostí.

Proti kulturnímu pesimismu, kterého je obzvlášť v naší části Evropy nebezpečný nadbytek, je třeba stavět ne bojovného ducha ženoucího se do kulturních válek, ale naději, že hodnoty, ze kterých se Západ zrodil, dávají stále smysl a stojí o ně usilovat bez ohledu na momentální politickou a kulturní situaci. Za nejdůležitější v těchto souvislostech považuji hodnotu svobody, která je vždy nezajištěná a nejistá, ale o to víc do ní můžeme vkládat i v těchto časech naději a víru, že právě od ní se odvíjí budoucnost nejen Západu, ale celého lidstva žijícího dnes v globálně propojené společnosti.

Anketu připravil Lukáš Jirsa.